

NOWE RAMY EFEKTYWNEGO OPODATKOWANIA DOCHODU PRZEDSIĘBIORSTW W UNII EUROPEJSKIEJ

<https://doi.org/10.18559/978-83-8211-116-3/7>

Anna Siwec

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Anna.Siwec@phd.ue.poznan.pl

A new framework for effective business income taxation in the European Union

Abstract

Purpose: The aim of the chapter is to present the latest corporate income tax (CIT) reform proposal developed by the European Commission in cooperation with the OECD. The proposed reform provides for the introduction of new rules in international corporate taxation, which are to contribute to increasing the efficiency of this taxation. As the initiative is supported by most OECD countries, including most EU countries, it is highly probable that it will be implemented. The chapter also presents a preliminary assessment of the implementation of the reform in the European Union countries.

Design/methodology/approach: The used research method was the analysis of materials published by the European Commission and OECD by the end of August 2021, as well as their comparison with the currently applicable legal solutions or the current proposals regarding the taxation of transnational corporations (TNCs) in the EU.

Findings: As a result of the analysis of the materials presented by the European Commission and OECD, the chosen direction of changes was recognized as justified, however, requiring consideration of the interests of less digitized economies.

The chapter presents the potential positive and negative effects of the reform for the EU countries, as well as indicates the countries that can lose the most in terms of budget revenues from CIT.

Keywords: taxation of enterprises, effective tax rates, investments.

Wstęp

Efektywne opodatkowanie przedsiębiorstw działających w skali międzynarodowej jest jednym z kluczowych problemów większości współczesnych państw. Globalizacja i cyfryzacja gospodarek, umiędzynarodowienie produkcji

Sugerowane cytowanie:

Siwec, A. (2022). Nowe ramy efektywnego opodatkowania dochodu przedsiębiorstw w Unii Europejskiej. W: E. Małecka-Ziemińska (red.), *Podatki w ujęciu retrospektywnym i perspektywicznym* (s. 121–139). Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-116-3/7>

Ta książka jest udostępniana na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

i działalności przedsiębiorstw sprawiają, że fizyczne granice państw tracą na znaczeniu. Korporacje transnarodowe (KTN) obejmują swoją działalnością wiele krajów, optymalizując swoje procesy produkcji, łańcuchy dostaw i rynki zbytu. Optymalizacja działalności korporacji znajduje również swoje odbicie w stosowaniu przemysłanej polityki podatkowej, mającej na celu zmniejszanie bądź unikanie ciężaru podatkowego. Łatwość w przenoszeniu wartości niematerialnych, mobilność kapitału, oderwanie miejsca wytwarzania produktów lub usług od miejsca osiągania zysku nie tylko stanowią wyzwanie dla międzynarodowych statystyk i analiz ekonomicznych, lecz przede wszystkim znacznie utrudniają opodatkowanie dochodów korporacji transnarodowych.

Już w 2013 r. z raportu UNCTAD wynikało, że 80% handlu odbywa się w „łańcuchach wartości” powiązanych z korporacjami transnarodowymi, co przełożyło się na wzrost ich dochodów, które niejednokrotnie przekraczają wartość PKB średnio rozwiniętych gospodarczo krajów. Zgodnie z danymi z Europejskiego Banku Centralnego (Di Nino, Habib i Schmitz, 2020) aktywa największych spółek giełdowych w najbardziej rozwiniętych gospodarkach mają wartość kilkuset miliardów dolarów, co oznacza, że są one w przybliżeniu równe produktowi krajowemu brutto (PKB) wielu mniejszych gospodarek. Jednocześnie Virginia Di Nino, Maurizio Michael Habib i Martin Schmitz (2020) zauważają, że na znaczeniu zyskują działania KTN mające na celu optymalizację podatkową. Chodzi m.in. o wykorzystanie cen transferowych i przenoszenie zysków do jurysdykcji o niskim opodatkowaniu, tworzenie złożonych struktur finansowych i zakładanie w rajach podatkowych spółek celowych (SPE, *special-purpose entities* lub SPV, *special purpose vehicles*), umożliwiających minimalizację ryzyka finansowego, ale również unikanie opodatkowania. Podobnie jest w przypadku korzystania przez korporacje transnarodowe z tzw. spółek przykrywkowych (*shell corporations*), służących m.in. do stosowania agresywnej polityki podatkowej. Wykrycie takich działań optymalizacyjnych jest trudne i wymaga od administracji podatkowych poszczególnych państw zacieśnionej współpracy. Jednocześnie zauważalne jest międzynarodowe dążenie rządów państw do uszczelniania luki podatkowej w podatku dochodowym od przedsiębiorstw (CIT)¹. W 2018 r. lukę z tytułu tego podatku w Unii Europejskiej (UE) oszacowano na kwotę 36 mld euro, co stanowi ok. 7,7% łącznych dochodów w UE z CIT (Álvarez-Martínez i in., 2021). W 2021 r. Polski Instytut Ekonomiczny oszacował lukę z tego podatku w skali światowej na kwotę 240 mld dolarów, czyli 9,5% globalnych dochodów z tego podatku (Błoński, 2021).

Wysiłki przedsiębrane dla uszczelnienia luki polegają na podejmowaniu działań zapobiegających erozji podstawy opodatkowania dochodu przedsię-

¹ Autorka używa terminu „podatek dochodowy od przedsiębiorstw”, nie zaś „podatek dochodowy od osób prawnych”, który występuje w polskiej ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych, mimo że dotyczy ona osób prawnych i jednostek nieposiadających osobowości prawnej.

biorstw, zwłaszcza poprzez implementację przepisów o unikaniu opodatkowania (dyrektywy ATAD, *anti-tax avoidance directives*), na zacieśnianiu współpracy administracji podatkowych (dyrektywy DAC, *directives on administrative cooperation*) oraz na próbach harmonizacji CIT. Takie próby w UE były podejmowane kilkakrotnie przez Komisję Europejską (KE), począwszy od lat 60. XX w. i wdrożenia rozwiązań *soft law*, czyli środków unijnych niemających charakteru prawnie wiążącego (wytyczne, zalecenia, deklaracje, opinie), poprzez raporty komitetów ekspertów powoływanych do zbadania wpływu różnych systemów podatkowych na wspólny rynek (raporty: Bolkestein, 2000; Neumark Committee, 1963; Ruding Report, 1992; Segrè, 1966; Van den Tempel, 1970) i unijne projekty dyrektyw w zakresie harmonizacji podatku korporacyjnego (Commission of the European Communities, 1975; CCCTB² 2001, 2011, 2016), po pierwsze akty prawne w latach 90. XX w. częściowo ujednolicające podatki bezpośrednio³. W związku z blokowaniem projektu CCCTB przez kilka państw członkowskich UE oraz pilną potrzebą zwiększenia wpływów budżetowych po pandemii COVID-19 w maju 2021 r. KE ogłosiła komunikat zawierający strategię podatkową *Business Taxation for the 21st Century* (European Commission, 2021a). Strategia zawiera m.in. propozycję nowej reformy podatkowej *business in Europe: framework for income taxation* (BEFIT). Równolegle OECD we współpracy z grupą G-20 zaproponowała porozumienie w sprawie globalnego minimalnego opodatkowania dochodu KTN (minimalny globalny CIT). Rozwiązanie OECD zostało już zaakceptowane przez ponad 130 państw, w tym Polskę. Obie propozycje reform będą miały wpływ na sposób opodatkowania przedsiębiorstw w UE. Pokazują one także, że odpowiedzią na globalizację działalności KTN powinna być globalizacja systemu ich opodatkowania, ponieważ tylko takie opodatkowanie będzie efektywne.

Celem rozdziału jest zatem przedstawienie najnowszej propozycji reformy podatkowej CIT opracowywanej przez Komisję Europejską we współpracy z OECD. Jej waga wynika nie tylko z zaproponowania zupełnie nowych,

---

² CCCTB – *common consolidated corporate tax base*, czyli wspólna skonsolidowana podstawa opodatkowania przedsiębiorstw.

³ Chodzi o Konwencję 90/436/EEC w sprawie eliminowania podwójnego opodatkowania w przypadku korekty zysków przedsiębiorstw powiązanych i trzy dyrektywy z 1990 r. Aktualne wersje dyrektyw to: Dyrektywa Rady 2003/49/WE z dnia 3 czerwca 2003 r. w sprawie wspólnego systemu opodatkowania stosowanego do odsetek oraz należności licencyjnych między powiązаныmi spółkami różnych Państw Członkowskich; Dyrektywa Rady 2009/133/WE z dnia 19 października 2009 r. w sprawie wspólnego systemu opodatkowania mającego zastosowanie w przypadku łączenia, podziałów, podziałów przez wydzielenie, wnoszenia aktywów i wymiany udziałów dotyczących spółek różnych państw członkowskich oraz przeniesienia statutowej siedziby SE lub SCE z jednego państwa członkowskiego do innego państwa członkowskiego; Dyrektywa Rady 2011/96/UE z dnia 30 listopada 2011 r. w sprawie wspólnego systemu opodatkowania mającego zastosowanie w przypadku spółek dominujących i spółek zależnych różnych państw członkowskich.

przystających do scyfryzowanej, globalnej gospodarki zasad w opodatkowaniu międzynarodowym przedsiębiorstw, lecz również z tego, że popiera ją większość państw UE. Zastosowane metody badawcze polegały na analizie materiałów opublikowanych przez KE i OECD do końca sierpnia 2021 r., jak również na ich zestawieniu z aktualnie obowiązującymi rozwiązaniami bądź dotychczasowymi propozycjami dotyczącymi opodatkowania KTN w UE. W części pierwszej rozdziału zaprezentowano kluczowe dla opodatkowania zagadnienie jego efektywności, ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorstw w UE. W części drugiej przedstawiono propozycję KE w zakresie reformy opodatkowania przedsiębiorstw międzynarodowych działających w UE. W części trzeciej scharakteryzowano propozycję OECD globalnej reformy opodatkowania koncernów międzynarodowych. Ideę reformy OECD popiera KE, która zapowiedziała jej implementację w UE po odpowiednim dostosowaniu do aktualnie obowiązującego w UE prawa wspólnotowego. Część czwarta opisuje potencjalne skutki dla państw UE kompleksowej reformy podatkowej, będącej kompilacją propozycji Komisji i OECD. Rozdział kończy się podsumowaniem wskazującym na zasadność obranego kierunku zmian w opodatkowaniu przedsiębiorstw, z zastrzeżeniem potrzeby uwzględnienia interesów gospodarek scyfryzowanych w mniejszym stopniu.

1. Efektywność opodatkowania przedsiębiorstw w UE

Efektywność ekonomiczna opodatkowania to jedna z najczęściej wskazywanych cech optymalnego systemu podatkowego (Mazurek-Chwiejczak, 2016). Można przyjąć, że efektywność fiskalna oznacza stopień sprawności administracji podatkowej w zabezpieczeniu wpływów z podatków, a tym samym zmniejszanie luki podatkowej, co przekłada się na redystrybucję dochodów zapewniającą długotrwały zrównoważony rozwój gospodarczy kraju. Drugim istotnym elementem wpływającym na efektywność fiskalną jest przejrzystość i prostota systemu podatkowego, który wówczas jest postrzegany przez podatników jako sprawiedliwy i umożliwia łatwiejsze wywiązywanie się podatników z obowiązków podatkowych (Raczkowski, 2016).

Efektywność fiskalna systemu podatkowego może być również definiowana, wzorem raportów *Mirrless Review* z lat 2010 i 2011, jako utrzymanie stałego poziomu poboru podatków ogółem, czyli stałego poziomu fiskalizmu (udziału wpływów podatkowych i składek na ubezpieczenia społeczne w PKB) i stałego poziomu redystrybucji dochodu (progresywność systemu) w bardziej efektywny sposób (Neneman, 2018). Bardziej efektywny sposób może oznaczać np. niższe

koszty po stronie administracji podatkowej albo po stronie podatników (Małecka-Ziemińska, 2012).

Efektywność systemu podatkowego w jednym kraju jest przedmiotem działań rządu danego kraju. Zupełnie innego wymiaru nabiera efektywność opodatkowania w gospodarczo-politycznym związku państw, jakim jest Unia Europejska. Po pierwsze, jest to związek oparty wprawdzie na ogólnych ramach polityki gospodarczej i ogólnych rozwiązaniach prawnych (traktatach), jednakże każde z państw jest suwerenem, a kwestie podatkowe, co do zasady, należą do ich kompetencji. Zatem UE to 27 zróżnicowanych systemów podatkowych służących rządowi do realizacji różnych państwowych celów społeczno-gospodarczych. Po drugie, UE to również jeden wspólny rynek wewnętrzny, na który oddziałują krajowe systemy podatkowe państw członkowskich, co nie pozostaje bez wpływu na efektywność opodatkowania w UE.

Biorąc pod uwagę to, że za główne wyznaczniki efektywności systemu podatkowego uważa się jego neutralność, progresywność, stabilność (Neneman, 2018), prostotę i transparentność (Neneman, 2018; Raczkowski, 2016), można stwierdzić, że opodatkowanie w UE do efektywnych nie należy. Chodzi zwłaszcza o podatki dochodowe od przedsiębiorstw i osób fizycznych, dlatego że podatki konsumpcyjne (VAT, akcyza) zostały co do zasady zharmonizowane. Według rankingu podatków OECD, pokazującego poziom ich szkodliwości dla wzrostu gospodarczego, za najbardziej szkodliwy dla takiego wzrostu został uznany podatek dochodowy od przedsiębiorstw (OECD, 2010). Powoduje on najwięcej nieprawidłowości w procesie alokacji zasobów, czyli nie spełnia kryterium neutralności opodatkowania. W przypadku UE oznacza to, że przedsiębiorcy swoje decyzje o miejscu ulokowania inwestycji na wspólnym rynku opierają w dużej mierze na kwestii poziomu ciężaru podatkowego, jakiemu będą podlegać, nie zaś na samej efektywności ekonomicznej (np. korzyści z ekonomii aglomeracji, zasobów surowcowych itd.). Opodatkowanie przedsiębiorstw w UE nie spełnia również kryterium prostoty i transparentności, zwłaszcza jeśli podatnikiem jest KTN czy grupa kapitałowa.

Również kryterium kosztowe nie jest spełnione i dla przedsiębiorstw (koszt przestrzegania przepisów podatkowych, czyli *compliance* w różnych systemach podatkowych UE), i dla państwowych administracji podatkowych, mimo ich współpracy. Biorąc pod uwagę nieefektywność opodatkowania w UE, Komisja Europejska podejmuje próby zharmonizowania podatków korporacyjnych państw członkowskich. Zgodnie z endogenicznymi teoriami wzrostu gospodarczego opodatkowanie wpływa na jego tempo (Baranová i Janíčková, 2012; Franek i Adamczyk, 2016; Johansson, Heady, Arnold, Brys i Vartia 2008). Szczególną rolę odgrywa tu poziom obciążeń podatkowych, które są ujemnie skorelowane z tempem wzrostu gospodarczego (Angelopoulos, Economides i Kammas, 2007; Grajewska, 2013; Konopczyński, 2012). Na ich wy-

sokość wpływają m.in. stawki podatkowe, ze szczególnym uwzględnieniem efektywnej stawki podatkowej (ETR), szerokość podstawy opodatkowania i możliwość skorzystania z ulg podatkowych czy odliczeń. Celem nowego projektu reformy podatkowej w UE jest przede wszystkim uzyskanie efektywności w opodatkowaniu przedsiębiorstw osiągających najwyższe zyski, ale również najskuteczniej unikających opodatkowania.

2. Nowe rozwiązania w kwestii opodatkowania przedsiębiorstw w UE

Biorąc pod uwagę sytuację gospodarczą wywołaną pandemią COVID-19, nieefektywność opodatkowania przedsiębiorstw oraz fakt, że powoduje ono najwięcej zniekształceń w alokacji zasobów, w maju 2021 r. KE opublikowała *Komunikat w sprawie opodatkowania przedsiębiorstw na XXI wiek* (European Commission, 2021a). Nowy projekt reformy podatkowej i wspólny zbiór zasad BEFIT zamieszczone w *Komunikacie* zawierają krótko- i długoterminowy plan wspierania odbudowy Europy po pandemii COVID-19, m.in. przez zwiększenie wysokości dochodów z podatku dochodowego od przedsiębiorstw, stworzenie dla przedsiębiorstw stabilnego otoczenia biznesowego przyczyniającego się do zrównoważonego wzrostu gospodarczego, a także zwiększenie liczby miejsc zatrudnienia.

Projekt przewiduje ujednoczenie zasad płacenia CIT przez korporacje transnarodowe. BEFIT ma zastąpić propozycję CCCTB, jednakże jego założenia są częściowo na niej oparte. Podobnie jak propozycja harmonizacji podatku od przedsiębiorstw z 2016 r., BEFIT również przewiduje ujednoczenie zasad ustalania podstawy opodatkowania w CIT przez ustanowienie wspólnego systemu jej obliczania (*formula apportionment*). Identyczne w BEFIT i CCCTB są też przesłanki reformy: zmniejszenie kosztów biurokracji i kosztów przestrzegania przepisów podatkowych w państwach członkowskich UE, a także ograniczenie zjawiska unikania opodatkowania i zapewnienie większej transparentności i jawności publicznej w zakresie opodatkowania przedsiębiorstw. Chodzi tutaj głównie o obowiązek publikowania przez największe przedsiębiorstwa efektywnych stawek procentowych zapłaconego przez nich CIT. Projekt BEFIT nie podaje, jak dużych przedsiębiorstw ma to dotyczyć. W CCCTB obowiązek stosowania zharmonizowanych przepisów miał odnosić się do przedsiębiorstw czy ich grup kapitałowych prowadzących działalność w UE i osiągających rocznie globalne przychody przekraczające 750 mln euro. Takie przedsiębiorstwa miały być, zgodnie z CCCTB, opodatkowane w kraju, w którym rzeczywiście osiągają

zyski. Odejście od zasady rezydencji podatkowej i podatku u źródła na rzecz opodatkowania w miejscu faktycznej aktywności przedsiębiorstwa, czyli miejsca sprzedaży i osiągnięcia zysku, jest rozwiązaniem przewidzianym w CCCTB, BEFIT i w porozumieniu OECD dotyczącym globalnego minimalnego CIT. Brak adekwatności i przestarzałość tych dwóch zasad zostały mocniej uwidocznione w czasie pandemii, która przyczyniła się do wzrostu sprzedaży na odległość i większej liczby transakcji zawieranych przez internet. Komisja w swoim *Komunikacie* wykazuje, że pozostawienie opodatkowania na poziomie krajowym przy coraz bardziej złożonych, scyfryzowanych międzynarodowych modelach biznesowych powoduje po stronie przedsiębiorstw nie tylko wyższe koszty przestrzegania prawa podatkowego 27 krajów członkowskich UE, lecz również podnosi ryzyko podwójnego opodatkowania bądź braku opodatkowania.

Z przykładem braku efektywnego opodatkowania mamy do czynienia w przypadku koncernów Amazon i Apple. W sprawie obydwu spółek toczyło się postępowanie sądowe dotyczące zapłaty zaległych podatków, w przypadku Amazona – 250 mln euro należnych Luksemburgowi, natomiast w przypadku Apple – 13 mld euro należnych Irlandii. Postępowania sądowe wszczęto na wniosek Komisji Europejskiej, która wcześniej prowadziła dochodzenia w sprawie przyznania koncernom nielegalnej, jej zdaniem, pomocy państwowej. Postępowania sądowe zakończyły się wyrokami korzystnymi dla koncernów. Koncerny nie tylko nie muszą zapłacić CIT, lecz także każdy z nich ma prawo do rozliczania wykazanej straty przez kilka następnych lat. Przychody obydwu koncernów osiągnięte z tytułu działalności na platformach cyfrowych wzrosły znacznie w związku z pandemią COVID-19. W przypadku Amazona w 2020 r. przychody w samej Europie wyniosły 44 mld euro. Jednakże spółka zależna Amazona w Luksemburgu wykazała za ten rok stratę w wysokości 1,2 mld euro, która powiększy dotychczas wykazywaną i przenoszoną na następne lata (*carry forward*) stratę w wysokości 2,7 mld euro⁴. Stratę koncern będzie mógł wykorzystać na pokrycie wszelkich podatków należnych od przyszłych zysków. Dodatkowo spółka uzyskała możliwość skorzystania z ulgi podatkowej w wysokości 56 mln euro, którą również będzie mogła wykorzystać w ciągu kilku następnych lat, przy założeniu wykazywania za ten okres dochodu. W przypadku Apple skarga Komisji opierała się na zarzucie, że spółka uzyskała uprzywilejowującą ją względem innych przedsiębiorstw pomoc od rządu Irlandii. W 2014 r. efektywna stawka podatku dla Apple w Europie wyniosła 0,005%. Sąd pierwszej instancji uznał, że KE nie przedstawiła wystarczających dowodów preferencyjnego potraktowania Apple przez rząd irlandzki. Biorąc pod uwagę te dwa postępowania, można stwierdzić, że aktualnie obowiązujące rozwiązania podatkowe nie umożliwiają skutecznego

⁴ Na podstawie bilansu Amazon EU Sarl w Luksemburgu za rok 2020, sporządzonego przez ERSNT&YOUNG (Neate, 2021).

i efektywnego opodatkowania koncernów międzynarodowych. Komisja prowadzi również podobne dochodzenia w sprawie Nike i Inter Ikea w Holandii.

Szczegółowy plan opodatkowania działalności gospodarczej w UE Komisja Europejska ma przedstawić do 2023 r. Takie jednolite zasady opodatkowania mają m.in. zapewnić bardziej sprawiedliwy podział praw do opodatkowania zysków przedsiębiorstw międzynarodowych między państwami członkowskimi UE.

Nowym elementem w stosunku do CCCTB, jaki pojawił się w propozycji reformy z maja 2021 r., jest możliwość wstecznego rozliczenia straty do wysokości 3 mln euro (*loss carry-backward*). Możliwość takiego rozliczenia, w związku z COVID-19, przewiduje aktualnie większość ustawodawstw państw członkowskich UE⁵. Należy jednak zaznaczyć, że do roku 2019 regułą w państwach UE było rozliczenie straty podatkowej do przodu (*loss carry-forward*), zazwyczaj w kolejnych następujących po sobie latach. Możliwość rozliczenia straty wstecz przewidywało wtedy siedem państw UE: Belgia, Niemcy, Irlandia, Francja, Węgry, Holandia i Wielka Brytania⁶. Zgodnie z nową propozycją KE przedsiębiorstwa mają możliwość rozliczenia wstecz straty poniesionej przez nie w latach 2020 i 2021 w związku z pandemią COVID-19. Projekt nie podaje, kiedy można uznać za spełnioną przesłankę, że strata została poniesiona w związku z COVID-19. Za stosowne należałoby przyjąć założenie, że taka strata będzie przede wszystkim polegać na spadku przychodów przedsiębiorstwa lub wzroście kosztów ich uzyskania oraz że te zdarzenia muszą pozostawać w związku przyczynowo-skutkowym z pandemią i muszą zaistnieć w roku 2020 i/lub 2021. Projekt definiuje w ten sposób lata podatkowe (w tym przypadku kalendarzowe) dotyczące wystąpienia straty, którą można wstecznie rozliczyć.

Następnym istotnym punktem nowej reformy podatkowej mającym przełożenie na kondycję finansową przedsiębiorstw jest podjęcie przez Komisję Europejską kwestii dotychczasowego preferencyjnego traktowania finansowania przedsiębiorstw kapitałem obcym poprzez zadłużanie się i możliwość odliczania odsetek od takiego kapitału od kwoty podatku (*debt-bias financing*). Takie asymetryczne, uprzywilejowane traktowanie od strony podatkowej kosztów związanych z finansowaniem za pomocą długu w porównaniu z kosztami związanymi z finansowaniem za pomocą kapitału własnego powoduje, że przedsiębiorcy inwestycyjni często kierują się w swoich decyzjach chęcią ob-

⁵ W Polsce możliwość taką wprowadziła Ustawa z 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (tzw. tarcza 1.0).

⁶ Rozliczenie takie obejmowało od jednego roku wstecz (Niemcy, Irlandia, Francja, Holandia, Wielka Brytania), dwóch lat w przypadku Węgier, po trzy lata podatkowe wstecz (Belgia). W przypadku Niemiec i Francji obowiązuje dodatkowo limit kwotowy do 1 mln euro.

niżenia kosztów podatkowych finansowania przedsiębiorstwa, nie zaś ryzykiem związanym z niespłaceniem zobowiązania. Większość obecnych systemów podatkowych w UE akceptuje odsetki od zadłużenia jako koszt podlegający odliczeniu, zmniejszając podstawę opodatkowania do celów podatku dochodowego od przedsiębiorstw. Jednocześnie koszty związane z finansowaniem kapitałem własnym w większości państw nie podlegają odliczeniu od podatku. Na początku 2019 r. możliwość dokonania odpisu na finansowanie kapitałem własnym (ACE, *allowance for corporate equity*; NID, *notional interest deduction*) przewidywały ustawodawstwa trzech państw członkowskich UE: Belgii, Włoch i Portugalii, następnie dołączyły do nich Malta, Cypr i Polska. Reforma z maja 2021 r. przewiduje wprowadzenie ulgi zmniejszającej uprzywilejowanie finansowania dłużnego względem finansowania kapitałowego (DEBRA, *debt equity bias reduction allowance*). Ulga miałaby dotyczyć nowych inwestycji finansowanych kapitałem własnym, co w rezultacie miałyby prowadzić do zmniejszenia poziomu zadłużenia przedsiębiorstw w UE. O istotności proponowanego rozwiązania świadczy m.in. fakt, że w 2019 r. wskaźnik zadłużenia do finansowania kapitałem własnym (dźwignia finansowa) w UE wynosił 53,3%, natomiast poziom zadłużenia przedsiębiorstw w UE wzrósł w tym roku do 99,8% PKB z 97,7% w roku 2009 (Eurostat, 2021). Należy zauważyć, że zbliżone do nowej propozycji KE rozwiązanie przewiduje projekt dyrektywy CCCTB z 2016 r., jednakże problem niewypłacalności przedsiębiorstw, zwłaszcza finansujących się długiem, zyskał dodatkowo na znaczeniu w okresie kryzysu wywołanego pandemią COVID-19 i wymaga skutecznych działań zapobiegających dalszemu osłabianiu finansów publicznych, stąd został na nowo podjęty w roku 2021.

Ostatnim z istotniejszych punktów nowego projektu reformy jest zapowiedź przygotowania i wdrożenia nowych, skuteczniejszych środków przeciwdziałających nadużyciom podatkowym przez korzystanie przez przedsiębiorstwa z tzw. spółek przykrywkowych dla unikania opodatkowania. Zagadnienie to zostało podjęte w projekcie nowej dyrektywy ATAD III przedstawionym pod koniec grudnia 2021 r. (European Commission, 2021b). Implementacja poszczególnych punktów reformy jest rozłożona na okres dwóch lat.

3. Projekt OECD opodatkowania globalnego

Na reformę podatkową w UE złoży się nie tylko projekt przyjęty przez KE, lecz również propozycja reformy OECD ogłoszona w lipcu 2021 r., na której BEFIT jest mocno osadzony. Zarys planu OECD dotyczący reformy międzynarodowego

systemu podatkowego jest zawarty w dokumencie *Statement on a two-pillar solution to address the tax challenges arising from the digitalisation of the economy* (OECD, 2020a, 2021), odnoszącym się do wcześniejszego dokumentu *Tax challenges arising from digitalisation – Report on pillar two blueprint: inclusive framework on BEPS* (OECD, 2020b). Pod wspólnym oświadczeniem będącym punktem wyjścia do dalszych negocjacji w kwestii kształtu reformy podatkowej podpisały się rządy ponad 130 państw.

Plan reformy dotyczy nowego sposobu opodatkowania przedsiębiorstw i opiera się na dwóch filarach, z których pierwszy odnosi się do sposobu opodatkowania dochodów koncernów międzynarodowych w krajach, w którym osiągają one zysk, nawet bez ich fizycznej obecności w tych państwach. Jest to innowacyjna zasada w porównaniu do obowiązującej dotąd zasady rezydencji w opodatkowaniu międzynarodowym, oznaczającej, co do zasady, nieograniczony obowiązek podatkowy w państwie rezydencji. Obowiązek ten oznacza, że podatnik powinien uiścić w danym kraju podatek od swoich wszystkich ogólnoswiatowych dochodów, niezależnie od tego, gdzie te przychody zostały osiągnięte. Należy oczywiście brać pod uwagę umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania. W przypadku korporacji transnarodowych rejestrujących swoje siedziby w jurysdykcjach oferujących niskie opodatkowanie większa część ich dochodu osiąganego w krajach z wyższym CIT pozostaje nieopodatkowana.

Pierwszy filar reformy podatkowej przygotowanej przez OECD zakłada zastosowanie wspólnych zasad określania alokacji zysków przedsiębiorstw i przyznania poszczególnym państwom prawa do opodatkowania KTN. Rozwiązanie OECD daje państwu możliwość opodatkowania dochodu KTN nawet bez fizycznej w nim obecności przedsiębiorstwa, wystarczy prowadzenie przez nie w danym kraju operacji i osiąganie określonego zysku brutto (tzw. jurysdykcje rynkowe). Chodzi o spółki osiągające globalne przychody powyżej 20 mld euro oraz o wskaźniku rentowności (tzn. udziale zysku brutto w przychodach w ujęciu księgowym) powyżej 10%. Przedsiębiorstwa spełniające kryterium obrotów i rentowności będą musiały realokować swój zysk rezydualny⁷ do krajów, w których sprzedają towary lub usługi. Z grona podmiotów objętych nowym rozwiązaniem zostały wyłączone firmy wydobywcze i prowadzące regulowane usługi finansowe.

Przewidywany mechanizm opodatkowania będzie się składał się z trzech elementów:

- kwoty A – zawierającej mechanizm realokacji zysków rezydualnych przedsiębiorstw prowadzących działalność w zakresie zautomatyzowanych usług cyfrowych (ADS, *automated digital services*) i przedsiębiorstw dostarczających dobra kierowane do konsumenta (CFB, *consumer-facing business*);

⁷ To jest zysk przekraczający zysk wymagany do zachowania wartości kapitału.

- kwoty B – oznaczającej uproszczony mechanizm takiej realokacji zysków dla dystrybutorów;
- mechanizmu „pewności podatkowej” – przewidzianego dla zapobiegania i ewentualnego rozstrzygnięcia sporów podatkowych.

Kluczowe znaczenie będzie miała reguła specjalnego powiązania (*special purpose nexus rule*), umożliwiająca alokację zysków przedsiębiorstw z kwoty A do określonych jurysdykcji podatkowych. Warunkiem takiego przypisania będzie uzyskanie przez przedsiębiorstwo w danej jurysdykcji przychodów w wysokości co najmniej 1 mln euro. W przypadku państw o PKB niższym niż 40 mld euro wystarczające będzie uzyskanie przez spółkę przychodów w wysokości 250 tys. euro.

W ramach drugiego filaru propozycja wypracowana przez OECD przewiduje globalny podatek dochodowy od przedsiębiorstw o efektywnej stawce minimalnej 15%. Będzie on obowiązywał w przypadku korporacji międzynarodowych o rocznych przychodach od 750 mln euro wzwyż.

Joseph E. Stiglitz (2021) zauważa słuszność wprowadzenia minimalnej stawki CIT, jednakże zaznacza, że powinno temu towarzyszyć wprowadzenie ujednoczonych zasad księgowania i definicji dotyczących opodatkowania, np. definicji zysków korporacyjnych ograniczającej katalog wydatków upoważniających do dokonywania odpisów podatkowych. Autor zwraca również uwagę na problematyczność pierwszego filaru porozumienia OECD, czyli kwestii podziału prawa do nakładania podatków. Po pierwsze, Stiglitz zauważa, że pierwszy filar dotyczy jedynie KTN lub grup kapitałowych o największych globalnych przychodach, po drugie, jego wątpliwości budzi sam wybór formuły podziału. W przypadku CCCTB *formula apportionment* również okazała się najbardziej problematycznym punktem, mimo że jest oparta w równym stopniu na wielkości sprzedaży, zatrudnienia i kapitału. W przypadku nowej propozycji OECD formuła ma być oparta na wielkości sprzedaży, co może okazać się mniej korzystne dla krajów rozwijających się, w których głównie taniej wytwarza się towary, natomiast rynki zbytu są mniejsze. W związku z cyfryzacją sprzedaż odbywa się w coraz większym stopniu przez internet, dlatego formuła taka może faktycznie przyczynić się do sprawiedliwszego opodatkowania takiej sprzedaży. Stiglitz wyciąga jednak trafny wniosek, że formuła podziału praw do opodatkowania może nie tylko nie sprawdzić się w przypadku gospodarek mniej rozwiniętych, ale również w przypadku branż mniej rozwiniętych cyfrowo.

Drugi filar ma się opierać na trzech zasadach GloBE (*global anti-base erosion rules*), które wejdą w życie od 2023 r. Są to:

- zasada włączenia dochodu (IIR, *income inclusion rule*), przewidująca nałożenie dodatkowego podatku na spółkę matkę w przypadku zbyt niskiego opodatkowana jej spółek zależnych;

- zasada zbyt nisko opodatkowanych płatności (UTPR, *undertaxed payment rule*), w przypadku których miałyby obowiązywać zakaz ujmowania ich w kosztach uzyskania przychodów;
- zasada podlegania opodatkowaniu (*subject to tax rule*), pozwalająca państwu źródła na nałożenie podatku u źródła na płatności wykonywane na rzecz podmiotów powiązanych i opodatkowanych poniżej minimalnej stawki podatku.

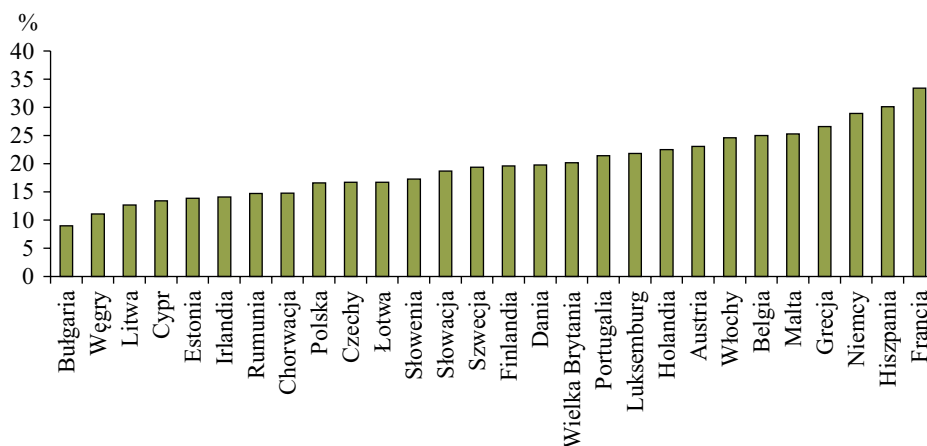
Kalkulacja dodatkowego podatku w danej jurysdykcji odbywałaby się na podstawie stawki minimalnej i dotyczyłaby części dochodu nieefektywnie opodatkowanego.

4. Potencjalne skutki reformy podatkowej CIT dla państw UE

Komisja Europejska zapowiedziała wdrożenie reformy zaproponowanej przez OECD. Dla spójnego wdrożenia pierwszego filaru w UE Komisja przewiduje przygotowanie specjalnej dyrektywy. Również w przypadku drugiego filaru, mimo że do wdrożenia minimalnego 15-procentowego CIT potrzebna jest jedynie zmiana krajowej legislacji w poszczególnych państwach członkowskich, spójność zapewnić ma dyrektywa unijna odzwierciedlająca zasady modelu OECD z uwzględnieniem niezbędnych dostosowań. Projekt dyrektywy Rady w sprawie zapewnienia globalnego minimalnego poziomu opodatkowania grup wielonarodowych w Unii został przedstawiony przez Komisję Europejską pod koniec grudnia 2021 r. (European Commission 2021c). Zasady GloBE, które miałyby obowiązywać od 2023 r., dotyczą obszaru regulowanego przez zasady CFC. Zdaniem Komisji Europejskiej interakcja między zasadami CFC ATAD i zasadą IIR nie wymaga zmian w dyrektywie ATAD. Należy zatem stosować zasady ATAD CFC równoległe z zasadami modelowymi GloBE, przyznając ATAD pierwszeństwo.

Znaczące skutki dla państw UE będzie miało również ewentualne wprowadzenie minimalnej stawki efektywnej CIT w wysokości 15%. Na rysunku 1 przedstawiono średnie efektywne stawki CIT (stawki EATR, *effective average tax rates*) w państwach UE. Wybór roku podyktowany był tym, że stawki EATR są publikowane przez Eurostat z opóźnieniem. Dostarczają one potencjalnemu inwestorowi informacji o hipotetycznym obciążeniu podatkowym (*tax burden*) jego inwestycji w danym kraju. Informacja taka może stanowić dla przedsiębiorcy zachętę do podjęcia bądź zaniechania inwestycji w danym państwie.

Z rysunku 1 wynika, że osiem państw unijnych (czyli niemal 1/3 państw członkowskich UE) oferuje przedsiębiorstwom stawki EATR na poziomie poniżej

Rysunek 1. Średnia efektywna stawka CIT (EATR) w UE w 2019 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie (European Commission, 2021d).

15%. Niższe stawki oznaczają atrakcyjniejsze warunki podatkowe. Stawka EATR jest miarą *ex ante* hipotetycznego ciężaru podatkowego dla inwestycji, wynikającą z czynników związanych z samą konstrukcją podatku (np. z wysokością jego stawki nominalnej czy stawki amortyzacji), jak również z innych parametrów ekonomicznych (np. poziomu inflacji czy sposobu finansowania przedsiębiorstwa). W przypadku implementacji dyrektywy Rady dotyczącej zapewnienia globalnego minimalnego poziomu opodatkowania grup wielonarodowych w Unii i wprowadzeniu minimalnego CIT 15% stawka ta straci na swoim znaczeniu informacyjnym, stanowiącym rodzaj zachęty inwestycyjnej w przypadku przedsiębiorstw spełniających kryterium globalnego przychodu 750 mln euro. Przedsiębiorstwa takie, mimo niższej stawki EATR w danym kraju, będą musiały zapłacić podatek w wysokości nie niższej niż 15%. Brana będzie pod uwagę stawka efektywna (ETR, *effective tax rate*) zapłaconego przez nie podatku.

ETR to stosunek kwoty ostatecznie należnego podatku do wartości podstawy opodatkowania. Jeżeli ETR danego przedsiębiorstwa wyniesie mniej niż 15%, będzie ono zobowiązane do zapłaty podatku wyrównawczego w danej jurysdykcji podatkowej. Wynika to z samego założenia minimalnej stawki efektywnej, która ma zapobiegać dalszemu obniżaniu opodatkowania i zjawisku *race to the bottom*.

Sytuacja taka wpłynie na pogorszenie konkurencyjnej pozycji tych państw UE, które przyciągają inwestorów jedynie ich potencjalnie niższym obciążeniem podatkowym, a to z kolei spowoduje obniżenie wpływów budżetowych z CIT w tych państwach. Z tego względu część państw unijnych biorących udział w negocjacjach w sprawie wprowadzenia globalnego CIT początkowo sprzeciwiła się wprowadzeniu takiej stawki podatku. Chodzi tu o Węgry, Irlandię i Estonię.

Sprzeciw tego ostatniego kraju podyktowany był dodatkowo tym, że bez wprowadzenia przepisów szczególnych dla państw stosujących system opodatkowania korporacyjnego jedynie zysków dystrybuowanych kraj ten musiałby zrezygnować z aktualnie obowiązującego w nim CIT na rzecz rozwiązania OECD. W Estonii opodatkowaniu podlegają tylko zyski, które są wypłacane, najczęściej w postaci dywidend. Zyski reinwestowane opodatkowaniu nie podlegają, poza kilkoma wyjątkami, np. w sytuacji przekroczenia kosztów finansowania kapitałem zewnętrznym czy obniżenia kapitału zakładowego. Takie odroczenie w czasie momentu opodatkowania jest rozwiązaniem bardzo atrakcyjnym dla inwestorów. Nie dziwi zatem fakt, że Estonia sprzeciwiła się propozycji OECD.

W tabeli 1 przedstawiono nominalne i średnie efektywne stawki CIT w UE w roku 2019.

Tabela 1. Stawki podatku dochodowego od przedsiębiorstw w UE w 2019 (%)

Państwo UE	Nominalna stawka CIT	Średnia efektywna stawka CIT-EATR	% PKB	Państwo UE	Nominalna stawka CIT	Średnia efektywna stawka CIT-EATR	% PKB
Bułgaria	10,0	9,0	2,0	Finlandia	20,0	19,6	2,5
Węgry	10,8	11,1	1,2	Dania	22,0	19,8	3,0
Litwa	15,0	12,7	1,6	Wielka Brytania	19,0	20,2	2,6
Cypr	12,5	13,4	5,9	Portugalia	31,5	21,4	3,1
Estonia	20,0	13,9	1,8	Luksemburg	24,9	21,8	5,9
Irlandia	12,5	14,1	3,1	Holandia	25,0	22,5	3,7
Rumunia	16,0	14,7	2,1	Austria	25,0	23,1	2,8
Chorwacja	18,0	14,8	2,4	Włochy	27,8	24,6	1,9
Polska	19,0	16,6	2,2	Belgia	29,6	25,0	3,7
Czechy	19,0	16,7	3,3	Malta	35,0	25,3	5,7
Łotwa	20,0	16,7	0,2	Grecja	28,0	26,6	2,2
Słowenia	19,0	17,3	2,0	Niemcy	29,9	28,9	2,7
Słowacja	21,0	18,7	3,0	Hiszpania	25,0	30,1	2,1
Szwecja	21,4	19,4	3,0	Francja	34,4	33,4	2,8

Uwagi: EATR, metodyka Devereux/Griffith.

Źródło: (European Commission, 2021d).

O ile stawki nominalne dają jedynie szybki wgląd w potencjalny ciężar podatkowy CIT obowiązujący w danym kraju, o tyle stawki efektywne pokazują ciężar ponoszony, po uwzględnieniu stawek amortyzacji, poziomu inflacji, wszelkiego rodzaju ulg, odliczeń, a rzadziej domiaru podatku.

Kolumna % PKB przedstawia udział dochodów z CIT w PKB każdego kraju. Im jest on wyższy, tym większą stratę z tytułu wprowadzenia minimalnego CIT może ponieść dane państwo z aktualną stawką EATR poniżej 15%. W przypadku ośmiu państw ze średnią efektywną stawką poniżej 15% uwagę zwraca Irlandia ze wskaźnikiem 3% i Cypr, w którym udział CIT w PKB wynosi niemal 6%. Jest to wskaźnik zbliżony do tego w Luksemburgu i na Malcie, jednakże te dwa ostatnie kraje utrzymują EATR powyżej 15%. Wynika to najczęściej z tego, że w państwach tych, nazywanych „inteligentnymi rajami podatkowymi” (Gajewski, 2014), dla przyciągnięcia inwestorów stosuje się zamiast niskich stawek ulgi podatkowe, a w przypadku największych koncernów – indywidualne porozumienia między rządem państwa a zarządem koncernu (sprawa Amazona w Luksemburgu, Apple w Irlandii).

Poza negatywnym skutkiem dla państw UE z aktualnie niższymi stawkami efektywnymi CIT wdrożenie nowej reformy podatkowej, zarówno BEFIT, jak i reformy OECD, powinno przynieść wiele skutków pozytywnych, m.in.:

- wyeliminowanie przestarzałych zasad podatkowych nieprzystających do rzeczywistości cyfrowej;
- ujednoczenie definicji i zasad podziału opodatkowania zysku koncernów w skali globalnej;
- zapewnienie większej przejrzystości podatkowej i zasad otrzymywania indywidualnych ulg i pomocy rządowej przez koncerny;
- zneutralizowanie nadużywania struktur podatkowych (spółek fasadowych, *shell companies*) dla celów podatkowych;
- zmniejszenie rozmiarów luki podatkowej w większości państw UE;
- bardziej stabilną kondycję przedsiębiorstw finansowanych kapitałem własnym;
- niższe koszty przestrzegania prawa przez koncerny i niższe koszty administracji podatkowych;
- sprawniejsze rozliczanie dochodów KTN (jedno rozliczenie dla wszystkich spółek unijnych grupy kapitałowej) w UE;
- gotowy mechanizm kompensowania strat przez przedsiębiorstwa w dobie kryzysów (*loss carry-backward*).

Rodrik (2021) zauważa, że wprowadzenie minimalnego globalnego CIT zmienia reguły hiperglobalizacji, zmuszające kraje do konkutowania między sobą stawkami i ulgami podatkowymi powodującymi wyścig na dno (*race to the bottom*). Jednakże, zdaniem autora, różnice w rozwoju gospodarczym występujące między krajami są na tyle znaczące, że rozwiązanie sprawdzające się w jednej gospodarce może stanowić skuteczną barierę rozwoju dla innej gospodarki. Mniej rozwinięte gospodarki przyciągają inwestorów niższymi stawkami podatkowymi, gospodarki bardziej rozwinięte oferują np. odpowiednią infrastrukturę i tzw. rentę aglomeracyjną.

Podsumowanie

Wprowadzenie w UE szerokiej reformy w zakresie opodatkowania przedsiębiorstw powinno przynieść więcej skutków pozytywnych niż negatywnych. Przede wszystkim nastąpiłoby ujednoczenie i uporządkowanie definicji i zasad rozliczania tego podatku w skali międzynarodowej. Stare zasady obowiązujące w opodatkowaniu międzynarodowym i nieprzystające do rzeczywistości cyfrowej zostałyby zastąpione nowymi zasadami, co zwiększyłoby efektywność w opodatkowaniu przedsiębiorstw, zwłaszcza KTN.

Propozycję OECD zaakceptowało ponad 130 państw wytwarzających łącznie 90% światowego PKB, co daje większą szansę na wdrożenie reformy i skuteczniejsze przestrzeganie jej założeń. W konsekwencji powinna zmniejszyć się luka podatkowa CIT w znacznej części państw UE, a to z kolei powinno się przełożyć na lepsze zabezpieczenie finansowania usług publicznych starzejącego się społeczeństwa, jak i na wygospodarowanie środków finansowych na czas kryzysu.

Z jednej strony należy zgodzić się z Rodrikim (2021), który zauważa, że wprowadzenie minimalnego CIT może stanowić skuteczną barierę rozwoju dla mniej rozwiniętych gospodarek. Z drugiej jednak strony, biorąc pod uwagę skalę unikania opodatkowania przez KTN i jego nieefektywność, jeśli chodzi o przedsiębiorstwa międzynarodowe, wydaje się, że globalne opodatkowanie, oparte na jednolitych zasadach, jest jednym z lepszych rozwiązań umożliwiających wprowadzenie takiej efektywności.

Bibliografia

- Álvarez-Martínez, M., Barrios, S., d'Andria, D., Gesualdo, M., Nicodème, G. i Pycroft, J. (2018). How large is the corporate tax base erosion and profit shifting? A general equilibrium approach. *Economic Systems Research*. <https://doi.org/10.1080/09535314.2020.1865882>
- Angelopoulos K., Economides G. i Kammass P. (2007). Tax-spending policies and economic growth: Theoretical predictions and evidence from the OECD. *European Journal of Political Economy*, 23(4), 885–902.
- Baranová V. i Janičková L. (2012). Taxation of Corporations and Their Impact on Economic Growth: The case of EU countries. *Journal of Competitiveness*, 4(4), 96–108. <https://doi.org/10.7441/joc.2012.04.07>
- Błoński, Ł. (2021). *Global taxes in the post-COVID-19 era*. Warsaw: Polish Economic Institute. Pobrane z <https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2021/06/PIE-Raport-Global-taxes.pdf>

- Bolkestein, F. (2000). Taxation and competition: The realisation of the internal market. *European Taxation*, 40(9), 401–406.
- Commission of the European Communities. (1975). Proposal for a Council Directive concerning the harmonization of systems of company taxation and of withholding taxes on dividends. COM (75) 392 final, 23 July 1975. *Bulletin of the European Communities, Supplement*, 10/75. Pobrane z <http://aei.pitt.edu/5570/1/5570.pdf>
- Di Nino, V., Habib, M. M. i Schmitz, M. (2020). Multinational enterprises, financial centres and their implications for external imbalances: a euro area perspective. *EBC Economic Bulletin*, 2. Pobrane z https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/articles/2020/html/ecb.ebart202002_01~1a58c02776.en.html
- Dyrektywa Rady 2003/49/WE z dnia 3 czerwca 2003 r. w sprawie wspólnego systemu opodatkowania stosowanego do odsetek oraz należności licencyjnych między powiązаныmi spółkami różnych Państw Członkowskich (Dz. Urz. UE L 157 z 26.06.2003).
- Dyrektywa Rady 2009/133/WE z dnia 19 października 2009 r. w sprawie wspólnego systemu opodatkowania mającego zastosowanie w przypadku łączenia, podziałów, podziałów przez wydzielenie, wnoszenia aktywów i wymiany udziałów dotyczących spółek różnych państw członkowskich oraz przeniesienia statutowej siedziby SE lub SCE z jednego państwa członkowskiego do innego państwa członkowskiego (Dz. Urz. UE L 310/34 z 25.11.2009).
- Dyrektywa Rady 2011/96/UE z dnia 30 listopada 2011 r. w sprawie wspólnego systemu opodatkowania mającego zastosowanie w przypadku spółek dominujących i spółek zależnych różnych państw członkowskich (Dz. Urz. UE L 345/8 z 29.12.2011).
- European Commission (2021a). *Communication on business taxation for the 21st Century*. Pobrane z https://ec.europa.eu/taxation_customs/communication-business-taxation-21st-century_en
- European Commission. (2021b). Proposal for a Council Directive on laying down rules to prevent the misuse of shell entities for tax purposes and amending Directive 2011/16/EU. COM(2021) 565 final. Pobrane z https://ec.europa.eu/taxation_customs/system/files/2021-12/COM_2021_565_1_EN_ACT_part1_v7.pdf
- European Commission. (2021c). Proposal for a Council Directive on ensuring a global minimum level of taxation for multinational groups in the Union. COM(2021) 823 final. Pobrane z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2021:823:FIN>
- European Commission. (2021d). *Taxation Trends in the European Union. 2021 edition Data for the EU Member States, Iceland, Norway and United Kingdom*, DG. Taxation and Customs Union. Pobrane z <https://op.europa.eu/o/opportal-service/download-handler?identifier=d5b94e4e-d4f1-11eb-895a-01aa75ed71a1&format=pdf&language=en&productionSystem=cellar&part=>
- Eurostat. (2021). *Non-financial corporations – statistics on financial assets and liabilities*. Pobrane z https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Non-financial_corporations_-_statistics_on_financial_assets_and_liabilities&oldid=509555
- Franek, S. i Adamczyk, A. (2016). Zmiany struktur systemów podatkowych – podobieństwa i różnice między krajami OECD. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H. Oeconomia*, 50(1), 51–60. <https://doi.org/10.17951/h.2016.50.1.51>

- Gajewski, D. J. (2014). Combating international tax avoidance. *Infos*, 22(182), 1–4. Pobrane z [http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/C9482C8AF0FE6DA3C1257DCB004CE351/\\$file/Infos_182EN.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/C9482C8AF0FE6DA3C1257DCB004CE351/$file/Infos_182EN.pdf)
- Grajewska, M. (2013). *Redukcja obciążeń fiskalnych a stabilność wzrostu gospodarki polskiej* (niepublikowana rozprawa doktorska). Białystok: Uniwersytet w Białymstoku. Pobrane z https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/1737/1/Rozprawa%20doktorska_Monika_Grajewska.pdf
- Johansson, Å., Heady, C., Arnold, J., Brys B. i Vartia, L. (2008). Tax and economic growth. *OECD Economics Department Working Paper*, 620. <https://doi.org/10.1787/241216205486>
- Konopczyński, M. (2012). *Wpływ opodatkowania na wzrost gospodarczy*. *Ekonomista*, 1, 689–711.
- Konwencja 90/436/EEC w sprawie eliminowania podwójnego opodatkowania w przypadku korekty zysków przedsiębiorstw powiązanych (Dz. Urz. UE C 160/11 z 30.06.2005).
- Małecka-Ziembińska, E. (2012). *Efektywność fiskalna podatku dochodowego od osób fizycznych w Polsce*. Poznań: Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu.
- Mazurek-Chwiejczak M. (2016). Efektywny ekonomicznie system podatkowy – w poszukiwaniu modelowych rozwiązań. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 4(82/1), 781–791. <https://doi.org/10.18276/frfu.2016.4.82/1-65>
- Neate, R. (2021, 4 maja). Amazon had sales income of €44bn in Europe in 2020 but paid no corporation tax. *The Guardian*. Pobrane z <https://www.theguardian.com/technology/2021/may/04/amazon-sales-income-europe-corporation-tax-luxembourg>
- Neneman, J. (2018, 14 listopada). *Efektywny system podatkowy. Rozważania na kanwie Mirrless Review*. Pobrane z <http://www.case-research.eu/pl/efektywny-system-podatkowy-100784>
- Neumark Committee. (1963). *EEC Reports on Tax Harmonisation*. International Bureau for Fiscal Documentation.
- OECD. (2010). Tax policy reform and economic growth. *OECD Tax Policy Studies*, 20. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264091085-en>
- OECD. (2020a). *Statement by the OECD/G20 inclusive framework on BEPS on the two-pillar approach to address the tax challenges arising from the digitalisation of the economy*. As approved by the OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS on 29–30 January 2020. Paris. Pobrane z <https://www.oecd.org/tax/beps/statement-by-the-oecd-g20-inclusive-framework-on-beps-january-2020.pdf>
- OECD. (2020b). *Tax challenges arising from digitalisation – Report on pillar one blueprint: Inclusive framework on BEPS*. Paris: OECD. <https://doi.org/10.1787/beba0634-en>.
- OECD. (2021). *Statement on a two-pillar solution to address the tax challenges arising from the digitalisation of the economy*. OECD. Pobrane z <https://www.oecd.org/tax/beps/statement-on-a-two-pillar-solution-to-address-the-tax-challenges-arising-from-the-digitalisation-of-the-economy-july-2021.pdf>
- Raczkowski, K. (2016). Determinanty efektywności fiskalnej systemu podatkowego. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H. Oeconomia*, 50(1), 71–80. <http://dx.doi.org/10.17951/h.2016.50.1.71>

- Rodrik, D. (2021). *The G7 tax clampdown and the end of hyper-globalization*. Pobrane z <https://www.project-syndicate.org/commentary/g7-corporate-tax-agreement-end-of-hyper-globalization-by-dani-rodrik-2021-06>
- Ruding Report. (1992). *Report of the Committee of Independent Experts on Company Taxation*. Pobrane z: <https://op.europa.eu/o/opportal-service/download-handler?identifier=0044caf0-58ff-4be6-bc06-be2af6610870&format=pdf&language=en&productionSystem=cellar&part=>
- Segrè C. (1966). *The development of a European capital market*. Report of a group of experts appointed by the EEC Commission. Pobrane z: http://aei.pitt.edu/31823/1/Dev_Eur_Cap_Mkt_1966.pdf.
- Stiglitz, J. E. (2021). *Global tax: The devil is in the details*. Pobrane z <https://www.project-syndicate.org/commentary/problems-with-global-tax-reform-proposals-by-joseph-e-stiglitz-2021-07>
- Ustawa z 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r., poz. 568).
- UNCTAD. (2013). *Trade and development report, Adjusting to the changing dynamics of the world economy*. New York–Geneva.
- Van den Tempel A.J. (1970). *Corporation tax and individual income tax in the EEC*. Commission of the Brussels: European Communities.